

Mario Levi

Dildeki Sesler Yabancı Değildir

ABSTRACT

Voices In Language Are Not Unfamiliar

Mario Levi, the other writer to our file, whose roots go back to 15th–16th century's Spain shares the common fate in the context of etno-culture with Canetti. Having read *Die Stimmen von Marrakesch*, Levi sees Canetti as a traveller who goes after "the other" and tries to understand or to render meaning to it instead of consuming it by making a trip to the foreign country.

Geçici bir süreliğine, yola çıktığımız yere er ya da geç dönme düşüncesiyle gittiğiniz bir şehirde, neleri, neden ve nasıl ararsınız?.. Yabancıya ya da ötekinin çekiciliği nerede gizlenir?.. Bir yazarsanız eğer, sürdürdünüz, kim ne derse desin, ne zaman kaleme alınacağı bilinmeyen bir yazının izleridir. Elias Canetti'nin *Marakeş'ten Sesler*'i, başlığıyla bile bu arayışın ipuçlarını verir. Şehir yabancıdır, ülke yabancıdır, insanlar, gelenekleri ve tarihleri yabancıdır, en önemlisi dil yabancıdır. Ne var ki yazarın, biraz paradoksal gibi görünebilir ama, Marakeş'i biraz daha iyi anlayabilmek için kendisine bilinçli olarak ördüğü bu duvar, hikâyenin başladığı yerdir de aynı zamanda.

İslam kültürüyle yoğrulmuş okur için, kimi görüntüler ve deyiş yerindeyse insan halleri çok tanıdıkır aslında. Böyle bir okur bu kitapta nerede durduğuna karar vermekte zorlanır. 'Doğululuğunu' daha çocukluk yıllarında, bir daha dönmek üzere terk etmiş bir yazarla mı gezersiniz Marakeş'i, bir çeşit 'ev sahibi' kimliğiyle mi?.. O çarşılardaki o kokuları da, deve satıcılarını da, bir kafesin ardında gizlenen o kadını da, eğer bu kültürden geliyorsanız, biraz gülümseyerek izlersiniz. Yazar kimleri gerçekten görmüş ve hissedebilmiştir?.. Ekleme istedikleriniz var mıdır?.. Yazarın kulağına, bu gizemli yolculukta, neleri fısıldamak gelir içinizden?.. Hikâyenin, okur için

başladığı yer de burasıdır işte. Çünkü Türkçe'deki okur, donanımı ve kültürü ne olursa olsun, 'batılı' bir okur değildir. Metnin burada nasıl bir renk kazandığını görebilmek gerekir.

Canetti bu yolculuğunda, sadece farklı bir gezgin değil, görünenin ve gösterilmek istenenin ardında gizlenenin ısrarla arayan bir iz sürücüdür de. Marakeş'in, o gezi rehberlerinde bulabileceğiniz yapıları ve tarihsel anıtları bu yazıların hiçbirinde karşınıza çıkmaz. Çünkü onun bulmak istediği, daha da doğrusu anlamaya çalıştığı ötekinin kendisidir. Malzeme bir kez daha insandır. "Marabu'nun Tükürüğü" metninde işte bu yüzden yaşlı bir dilencinin karşısında saatlerce durmayı göze alır. Böyle bir zamanda, dil farklılıklarının kaybolduğu yerde konuşmak, anlamak ve anlatmak mümkündür. Aynı durumla, "Öykücüler ve Arzuhalciler" bölümünde karşılaşmamızın nedeni de budur. Metindeki şu cümleler, yazarın arayışını fazlasıyla ele verir: "(...) Konuştuklarından bir şey anlamıyor, öyleyken ben de kendilerini iştebileceğim gibi bir yerde ötekiler gibi büyülenmiş dikiliyordum. Büyük bir güç ve coşkuyla dudaklarından dökülen sözcükler, benim için hiçbir anlam taşııyordu. Ama onları söyleyen kişi için ilgili sözcükler değerliydi, onlardan gurur duyuyordu; benim hep kişisel bulduğum bir ritim gözeterek düzenliyordu bu sözcükleri" (Canetti, 1999: 79) ya da "(...) Onu anlamak için neler vermezdim. İfade bir böyle geçiriyordum içimden. Umarım bir gün gelecek, bu gezgin öykücülerini kendilerine yaraşır biçimde değerlendirebilecektim. Ama beri yandan onları anlamadığım için seviniyordum. Böylece benim için yaşamın el değmemiş eski bir parçası varlığını koruyordu (...)" (Canetti, 1999: 80) Bir yazar için bundan daha anlamlı bir duruş düşünebilir misiniz? Marakeş, bu yazar için, sayısız insan hikâyesi adına nerdeyse bir avlanma alanı gibi görülen meydanlar, öncelikle kokularıyla bir yerlerde kalmaya aday çarşılar ve o kaybolma duygusunu her an yaşatabilecek sokaklarla doludur. Şehir biraz da bu olasılıkların çekiciliğiyle gezilir. Bir kadının kaçamak bakışlarıyla, küçük bir kızın bir oyuna çağırışı bu yoldaki adımları daha anlamlı kılar. Daha fazlası var mıdır peki? Canetti için vardır. Çünkü o, şehrin deyiş yerindeyse kalbine giden bu yolda, kendisine, eviçlerinin de ne kadar önemli olduğunu hissettirebilecek bir yürüyüşün büyüüne kapılmıştır bir kere. Yahudi mahallesi Mellah'a yolculukta, bir evin içindeki sesleri arayışı, bu büyü oyununu bir başka çıplaklıkla ortaya koyar. Onun Dahan ailesine konukluğu, tüm batılı mesafeliliğine, hatta fazla İngiliz soğukluğuna rağmen, bir çocukluk tarihine yolculuktur da sanki biraz. Yazar bu ziyaretinde, özel bir duyguya dokunmuş gibi görünür. Karşılaştıkları ne kadar tanıdık? Okur bu sorunun cevabını vermekte zorlanır aslında. Ama ailenin

ermiş babasıyla karşı karşıya gelindiğinde yaşanan duygu bize çok önemli bir ipucu verir. Karşılaşmanın kahramanları, aralarındaki dil engeli yüzünden yine konuşamaz. Ancak Canetti, bu insanla çoktan farkı bir konuşmanın içine girmiştir. Bakışlar yeterlidir, bir elin dokunuşu yeterlidir. Şu cümlelerle yaşananları fazlasıyla açıklar:“(...) Benim neden ağzımı açıp bir şey söylemediğimi anlasa keşke, diye geçirdim içimden; keşke benim gözlerimin içi de onunkiler gibi gülebilse, dedim. Elie'nin tercüme etmesi için bundan böyle bir şey havale etmek, babasına karşı aşağılayıcı bir davranış sayılırdı, hiçbir tercümanı ona layık görmüyordum” (Canetti, 1999: 76) Bir ermişle karşılaşmanın büyü müdür burada dile getirilmek istenen, ancak hissedilebilecek bir tarihe yolculuk mu? Okur için burası da biraz karanlıkta kalmaktadır. Ancak ilginç olan, tıpkı Marabu dilenciyle veya o meydandaki öykücüyle karşılaşmada olduğu gibi, dilin, farklı bir boyutta, çok farklı bir algılamayla, başka bir dile dönüştürülmesindeki ısrar, ama aynı zamanda da derinliktir. Farklı dillerin aynı dile aktıkları bir yer ve zaman mı vardır yoksa? Canetti bu yolculukta, bu soruyu da soruyor sanki. Ermişliğe gelince... Onun bu yüzü de, yolculuğun son metninde, 'Çıkm' da tüm ihtişamıyla ortaya çıkar. Tüm metinlerin değerini bin anda farklı, çok üst düzeyde bir boyuta taşıyan, olağanüstü bir metindir artık okuduğumuz. Anlatılanlar, bu yolculuğun duygusunu öyle anlamı kılar ki...

Marakeş'ten Sesler, tüm bu görüntülerin ışığında, bir dilsizliğe yolculuktur bir anlamda. Ancak bu dilsizlik, yeni bir dilin kapısını da aralar gibidir. Geriye de şu soru kalır bu durumda: Bir insana dokunmanın, gerçekten dokunmanın dili, günün birinde yazılabilir mi?.. Kim bilir... Ama Babil'in lanetinin içimizdeki birçok yeri yıktığı ortada. Başkalarına yolculuğumuz belki de bu yüzden hiç bitmeyecek...

KAYNAKÇA

Canetti Elias, (1999): Çeviren: Kamuran Şipal, Cem Yayınevi